

تحليل مشروعیت قصاص با استفاده از لیزر در فقه و حقوق ایران

www.ketab.ir

نویسنده:

پیمان جمشیدی

- سرشناسه : جمشیدی، پیمان، ۱۳۷۱-
 عنوان و نام پدیدآور : تحلیل مشروعیت قصاص با استفاده از لیزر در فقه و حقوق ایران/نویسنده پیمان جمشیدی.
 مشخصات نشر : تهران: موسسه فرهنگی انتشاراتی اولین ها، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری : ۹۹ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۹۷-۰۱۴-۶
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۱ - ۹۹.
 موضوع : قصاص (فقه)
 (Lex talionis (Islamic law
 قانون مقابله به مثل -- ایران
 Lex talionis -- Iran
 لیزر
 Lasers
 رده بندی کنگره : BP۱۹۵/۷
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۷۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۹۶۱۸۶۷۲
 اطلاعات رکورد : فیبا
 کتابشناسی :

تهران: میدان انقلاب. بعد از منیری جاوید، سلحمان افی، طبقه ۶ همراه ۰۹۱۲۲۳۷۳۷۱۵-۰۶۶۲۸۰۳۶۸-

عنوان: تحلیل مشروعیت قصاص با استفاده از لیزر در فقه و حقوق ایران

نویسنده: پیمان جمشیدی

موسسه فرهنگی انتشاراتی اولین ها- www.zolalesabz.ir

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۹۷-۰۱۴-۶

فهرست

فصل اول

- چکیده: ۱.....
- مقدمه: ۳.....
- تاریخچه علمی: ۵.....
- ۱-۲- مفهوم شناسی قصاص: ۸.....
- ۲-۲- تعاریف قصاص: ۸.....
- ۱-۲-۲- تعریف قصاص در لغت: ۸.....
- ۲-۲-۲- تعریف قصاص در اصطلاح: ۹.....
- ۳-۲- مفهوم قصاص جان: ۱۰.....
- ۱-۳-۲- مفهوم قصاص جان در لغت: ۱۰.....
- ۲-۳-۲- مفهوم قصاص جان در اصطلاح: ۱۰.....
- ۴-۲- قصاص اعضای بدن: ۱۱.....
- ۵-۲- مفهوم مسئولیت کیفری: ۱۲.....
- ۶-۲- انواع قصاص و جنایت: ۱۳.....

- ۷-۲- صاحبان حق قصاص ۱۴
- ۸-۲- شرایط اجرای قصاص ۱۵
- ۸-۲-۱- تاریخچه قصاص ۱۶
- ۸-۲-۲- قصاص در اسلام ۱۹
- ۹-۲- سابقه جنایت بر منافع اعضاء و اجرای قصاص ۲۱
- ۱۰-۲- انواع جنایت بر منافع و اعضاء ۲۴
- ۱۰-۲-۱- زوال منافع ۲۴
- ۱۰-۲-۲- نقص منافع ۲۴
- ۱۰-۲-۳- تغییر کارکرد ۲۴
- ۱۱-۲- ادله اثبات قصاص ۲۵
- ۱۱-۲-۱- قرآن ۲۵
- ۱۱-۲-۲- سنت و روایت ۲۶
- ۱۱-۲-۳- تاریخچه لیزر ۲۶

فصل دوم

- شرایط و کیفیت استیفای قصاص ۲۸
- ۱-۳- شرایط اجرای قصاص جان و اعضای بدن ۲۸
- ۱-۳-۱- تناسب میان جرم و کیفر در قصاص ۲۸
- ۱-۳-۲- برابری در محل ۳۱

۳۱-۱-۳-۳-برابری در سلامت..... ۳۱

۳۱-۱-۳-۴-برابری در اصالت..... ۳۱

۳۱-۱-۳-۵-همسانی در قصاص اعضای بدن..... ۳۱

فصل سوم

۳۹-مشروعیت بخشی به قصاص با لیزر..... ۳۹

۳۹-۱-۴-مقدمه..... ۳۹

۴۰-۲-۴-احکام قصاص در قانون مجازات ایران..... ۴۰

۴۲-۳-۴-بررسی روش های جدید قصاص در حقوق ایران..... ۴۲

۴۵-۱-۳-۴-بررسی فقهی ابزارهای جدید قصاص..... ۴۵

۴۶-۲-۳-۴-روش اجرای قصاص..... ۴۶

۴۷-۳-۳-۴-جایز بودن بکار گیری روش های جدید قصاص..... ۴۷

۴۹-۵-۴-روشهای اعدام حدی و قصاصی..... ۴۹

۵۱-روشهای اعدام قصاصی..... ۵۱

۵۱-۱-۵-۴-غیر حصری بودن روشهای اعدام..... ۵۱

۵۲-۲-۵-۴-طریقیت تحمل درد در اعدام قصاصی..... ۵۲

۵۲-۶-۴-قصاص مراتبی و شرایط اجرای آن..... ۵۲

۵۴-۷-۴-جنایات غیر مضبوط..... ۵۴

۵۵-۱-۷-۴-دیدگاه فقههای شیعه..... ۵۵

۶۰..... ۴-۷-۲-بازدارندگی

۶۲..... ۴-۷-۳-دیدگاه فقهای اهل تسنن

۶۳..... ۴-۷-۴-عدم پذیرش قصاص مراتبی در جنایات غیر مضبوط

۶۵..... ۴-۸-پذیرش قصاص مراتبی

۶۷..... ۴-۹-جنایت مضبوط

۶۷..... ۴-۹-۱-دیدگاه فقهای شیعه

۷۰..... ۴-۹-۲-دیدگاه فقهای اهل تسنن

۷۲..... ۴-۹-۳-دیدگاه قانون مجازات اسلامی

۷۴..... ۴-۹-۴-کارایی لیزر در قصاص منقعه اعضا از جهت رعایت مساوات

فصل چهارم

۷۷..... نتایج و بحث

۷۷..... ۵-۱-نتیجه گیری

۸۲..... ۵-۲-پیشنهادهات

۶۱..... فهرست منابع

تحلیل مشروعیت قصاص با استفاده از لیزر در فقه و حقوق ایران

چکیده

قصاص مجازاتی است که از زمانهای خیلی دور در جامعه بشری برای مجرمین و مجازات آنها مورد استفاده قرار گرفته است. موارد به کارگیری این کیفر و چگونگی اجرائیش به طور کامل از سوی شارع مشخص شده است بدان گونه که جنایات عمدی را تنها سزاوار این کیفر دانسته و بر رعایت شرایطی چند در بهره گیری از آن پای فشرده است. این شرایط هنگامی دشوارتر و پیچیده تر می شود که قصاص در جنایات کمتر از قتل جان موضوع باشد. فقها، در بیان قصاص، بین جنایات مضبوط (جنایاتی که امکان قصاص از محل جنایت بدون زیاده روی وجود دارد) و جنایات غیر مضبوط تفاوت گذاشته اند. در جنایات غیر مضبوط، برخی با توجه به اصل مماثلت در قصاص، امکان اجرای قصاص مراتبی را نپذیرفته و این جنایات را تنها شایسته دیه پنداشته اند. لکن برخی دیگر با دستیازی به براهینی چون اجماع، عموماً راجع به قصاص و غیره این شیوه از قصاص را پذیرفته اند. در مورد جنایات مضبوط نیز اکثر قریب به اتفاق فقها بر این باورند که امکان قصاص مراتبی وجود ندارد، بنابراین می توان قائل به عدم موضوعیت درد در حین مجازات بود. بنابراین می توان روش های بدون درد که از منظر سرعت و سهل بودن در همسان شمشیر و یا بهتر از آن است (مثل لیزر)، استفاده کرد. در قصاص اعضای بدن، زن و مرد برابرند، لذا اعضای بدن سالم در برابر اعضای بدن ناسالم قصاص نمی گردد و فقط دیه ی آن اعضای بدن پرداخت خواهد شد بنابراین اگر اعضای بدن ناسالم در برابر اعضای بدن سالم قصاص

می‌شود. در قصاص اعضای بدن تساوی محل معتبر است، هر گاه در قصاص جرح رعایت تساوی امکان پذیر نباشد مانند بعضی از جراحات‌های عمیق یا در موارد شکسته شدن استخوان‌ها یا جا به جا شدن آن‌ها به طوری که قصاص موجب صدمات فرد جنایت کار یا صدمات شدید تر گردد باید دیه آن داده شود چه مقدار آن دیه شرعاً معین باشد یا با حکم حاکم مشخص گردد. لذا با توجه به مطالعه اسنادی خیلی از فقهای معاصر و متقدم شیوه‌های دیگر اعدام از جمله حلق آویز کردن یا وسایل الکترونیکی یا تیر باران کردن و ... برای اجرای قصاص را مجاز دانسته و یا در فتاوی خود بدون اشاره به شیوه‌های دیگر، قصاص را با غیر شمشیر که لیزر یکی از آنهاست با رعایت شرایط نیز جایز دانسته‌اند. لیزر در چیزهای گوناگونی کارایی دارد و هم می‌تواند آسیب برساند و هم سودمند باشد. با توجه به پیشرفت علم پزشکی و با توجه به خصوصیات لیزر در مواردی که به دلیل عدم توانایی در رعایت مساوات و تبدیل قصاص به دیه می‌توان از لیزر در اجرای قصاص و با استفاده از پزشک متخصص استفاده نمود.

کلمات کلیدی: قصاص، دیه، مشروعیت، لیزر، فقه، حقوق

شیوه های کیفری در حقیقت شیوه ها و روش های جنایی تنزل یافته در سطح حقوق کیفری هستند یعنی روش هایی که فقط از راه مقررات جزا و با بهره گیری از شیوه های کیفری (سرکوبگر یا غیر سرکوبگر) به رفتارهای ضد قانون واکنش نشان می دهد و به بیانی دیگر سیاست کیفری معنای مضیق شیوه های جنایی است و حقوق دانانی مانند فوئرباخ، تفاوتی میان سیاست کیفری و جنائی در نظر گرفته نمی شود، با نظر به کارکردهای روش های کیفری که هسته مرکزی سیاست جنایی را تشکیل می دهند سیاست کیفری از سیاست جنایی متمایز شده و بخشی از آن محسوب خواهند شد (جعفری، ۱۳۷۹: ۱۳/۱).

قصاص از ضمانت اجراهای قوانین و مقررات کیفری در دین اسلام است. قصاص به معنای استیفای اثر جنایت تبهکار و در واقع مجازاتی است که متناسب با جنایت فرد جنایت کار که فرد مجرم ایجاد کرده است و این جرم ممکن است به جان یا جوارح بدن فرد مصدوم توسط فرد خاطی وارد شود. اصلی ترین هدف از اجرای قانون قصاص، ضمانت اجراهای قوانین و مقررات کیفری و حفظ جان انسان ها در دین اسلام است. ثبوت کیفر قصاص بستگی به شرایطی دارد که عدم هر یک از آنها قادر است که از اجرای آن ممانعت کند. در شریعت مقدس اسلام، با وجود اینکه اصل قصاص در جرائم برضد تمامیت جسمانی افراد با وجود شرایطی مورد پذیرش واقع شده است، ولی باز هم شارع مقدس به عفو نسبت به قصاص توصیه و تأکید داشته و با وعده پاداش اخروی برای عفو کنندگان، گذشت را برتر از اجرای قصاص دانسته است. به بیانی دیگر،

نظام حقوقی اسلام، در واکنش نسبت به این قبیله جنایت ها، دو اصل مهم عدالت و رحمت را مدنظر قرار داده است.

با توجه به مباحث مطروحه بالا، می توان بیان کرد که در وهله اول مبانی و زمینه های فقهی قصای و سپس مبانی حقوقی قصاص و عقاید علما و فقهای حقوق را مورد بررسی و مطالعه اسناد قرار گرفته شده است. برای تهیه و جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از تمامی منابع موجود و قابل دسترسی در رابطه با موضوع قصاص، چون کتاب ها و مقالات فقهی، آیات قرآن کریم، احادیث و روایات نقل شده از ائمه معصومین (علیه السلام) منظریه های فقیهان اعم از عامه و امامیه، مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با موضوع قصاص تدوین گردیده است.

مطابق منظر فقهی شیعه قصاص اعضای بدن به خاطر قرآن، سنت و روایات از مشروعیت برخوردار می باشد. اسلام با طرحی که در این آیه مطرح کرده است هم حفاظت خون افراد جامعه و هم رضایت طرفین و رعایت حدود و اندازه را در منظر گرفته است. این دین نه مانند دین یهود تنها راه را قصاص میداند و نه همچون مسیحیت بهترین راه را عفو می شناسد، بلکه راههای مختلفی مثل قصاص و خونبها و عفو را مطرح میکند (مکارم شیرازی، ۱۳۲۱: ۱/۱۳۱).

^۱ خداوند در آیه ۱۷۸ و ۱۷۹ سوره بقره میفرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْخُرِّ بِالْخُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأَنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اغْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ * وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

روایت صحیحہ محمد بن قیس: در این روایت امام باقر (ع) نسبت به شخص اعور (شخص یک چشم) که به عمد چشم سالمی را در آورده بود فرمود: تفقأ عینه، چشم وی در آورده میشود (حرعاملی، ۱۴۰۹: ۱۲۱/۲۸).

از طرف دیگر پیشرفت چشمگیر علوم بویژه شاخه پزشکی و تجهیزات پزشکی، احتمال رعایت مساوات در قصاص را امکان پذیر کرده است. یکی از دستگاہهایی که در چشم پزشکی، پوست، مو و... کاربرد فراوان دارد، لیزر است. بهبود نتایج درمان، کاهش امکان عفونت و آلودگی به خاطر استریلیزه بودن نحوه اجرای آن، و کاهش زمان بستری، انجام جراحی تقریباً بدون خونریزی، انجام جراحی کنترل شده بدون لطمه به دیگر بافتها، و استفاده از لیزر به عنوان یک چاقوی جراحی بدون خونریزی و کاهش زخم جراحی و کاهش زمان بهبودی زخم، از مزایای عمده لیزر در پزشکی است (ارومند، ۱۳۳۱ش: ۱۱/۱). در این راستا، پژوهش حاضر سعی دارد تا مشروعیت قصاص با لیزر در فقه و حقوق ایران را مورد بررسی قرار دهد و با توجه به عایدات فقهی بحث، با پیگیری این موضوع در مواد قانونی و جزایی مرتبط، پیشنهاد تغییر و اصلاح مواد قانونی را در این خصوص مورد بررسی قرار دهد.

تاریخچه‌ی علمی

از آنجائیکه سند اصلی حکم قصاص در جان و اعضاء، آیات قرآن است که از واژه قصاص به عنوان موضوع حکم استفاده نموده، همچون ((و الجروح قصاص)) (مائده: ۴۵)). در روایت آمده است از امام صادق (ع) پرسیدند: مردی با عصای خود، مرد دیگری را آنقدر زد تا اینکه مرد، حال آیا قاتل به ولی سپرده میشود تا او را بکشد؟ امام فرمود: آری، اما قاتل را در اختیار آن نمیگذارند تا با شکنجه او را بکشد، ولی میتوانند با شمشیر او را بکشند (حرعاملی، ۱۴۰۹: ۱۲۱/۲۸). در مواردی هم که نص یا فتوای صریح بر عدم قصاص وجود دارد در صورت امکان قصاص و عدم خوف خطر جانی یا نقص اعضای بدن، حق قصاص به خاطر پیشرفت علم پزشکی و سایر علوم مرتبط و در نتیجه شرایط زمان و مکان، ثابت است؛ به خاطر اینکه چنین ممنوعیتی معلل به تغیر یا عدم امکان استیفای مثل است، بنابراین قصاص نیز جایز است (معاونت آموزش قوه قضاییه، ۱۳۸۷).

با توجه به موارد بیان کرده شده این نتیجه به دست می‌آید که انجام قصاص از زمانهای قدیم وجود داشته و انجام میگرفته است. با توجه به پیشرفت سریع علم و فناوری و تکنولوژی به ویژه در رشتههای پزشکی اینگونه قصاص محتمل و امکانپذیر میباشد و هرجایم خطر زندگی کسی در میان باشد، قصاص اعضای بدن جایز نیست. برخی از محققین در مطالعه قصاص منافع چشم با لیزر نشان دادند که می توان در جنایت بر منفعت چشم (بینایی) به جواز اجرای قصاص توسط لیزر حکم کرد (علیشاهی و همکاران، ۱۳۹۴). در مورد لیزر نیز برخی از محققان بر این باورند که منظر یاتی از

امام صادق علیه السلام درباره پرتو نور وارد شده است و به ایشان نسبت داده شده است که ان الضوء القوى الساطع يستطيع تحريك الاجسام الثقيله؛ پرتو نور قوی این توانایی را دارد که اجسام سنگین را جابجا کند. این مطلب می تواند خبری از حقیقت اشعه لیزر باشد (شاکری، ۱۴۱۷: ۳۱۱/۹). در بحث لیزر نیز از فقیهان فتوایی درباره لیزر و جواز کاربرد آن در مباحث گوناگون صادر شده است برای نمونه از برخی فقیهان استفتا شده است که آیا جلوگیری از بارداری زن به واسطه بستن دهانه رحم با اشعه لیزر جایز است که در پاسخ بیان کرده شده است: این کار ذاتا جایز است تا زمانی که نگاه و لمس نامحرم در کار نباشد و گر نه تنها در حال اضطرار جایز است (سیستانی). با بررسی های فراوان به منظر می رسد در مورد مشروعیت قصاص با لیزر پژوهشی صورت نگرفته است که این مطلب نیازمند تحقیق است.

- چگونه با توجه به پیشرفت های پزشکی و تجهیزات آن، رعایت شرایط قصاص اعضای بدن از جمله عدم تلف جانی یا آسیب اعضای بدن دیگر، و بیشتر نشدن قصاص از جنایت امکان پذیر است؟